

Bevezetés

Jelen kötet a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke és a Kriza János Néprajzi Társaság *Néprajzi egyetemi jegyzetek* sorozatába illeszkedik, sorrendben a 7. ilyen jellegű kiadványként. Elsősorban a néprajz szakos hallgatókhoz szól.

A magyar népköltészetéről két átfogó munka áll a néprajz szakos képzés rendelkezésére, *A magyar folklór* (Voigt V. szerk. 1998) és *Magyar népi kultúra* (Demény I. P.–Gazda K.–Keszeg V.–Pozsony F.–Tánczos V. 2008) címmel. A jelen munka szerzője elsősorban egy sajátos területen kíván tudománytörténeti és -szemléleti, terminológiai összefoglalót nyújtani. A kötet terjedelmesebb részében a kolozsvári néprajz szakos képzés, a tanszéken folyó kutatások egyik paradigmáját, a kultúra, a kulturális örökség és a társadalom pragmatikai vizsgálatát, szűkebben a történetmondás és az epikus szövegek kontextusvizsgálatát, e kutatásoknak a narratív pragmatika területén használatos módszereit, szempontjait foglalja össze. A kötet figyelme a népi, tágabban a populáris kultúra epikus szövegeire, a jeles- és a mindennapi történetmondásra, -használatra összpontosul. Mínthogy azonban a népi és a populáris kultúra szervesen kapcsolódik a kultúra más regisztereihez, esetenként a kijelentések az elit- és a hivatalos kultúra területére is vonatkoznak.

A jegyzet a történetmondást három viselkedésforma, három szándék találkozási pontjában kívánja elhelyezni. Amikor az ember történetet mond, *emlékezik*, felidézi a hallott, a memorizált történetet – mondjuk magunk is a 19. század tudós folklórkutatói nyomán. A fiúk mindig megtanulják az apák kedvenc történeteit, s amikor ők is apává válnak, kedvenc történeteiket ők is megtaníttják fiaiknak. A lányok ugyanígy viszik tovább az anyák történeteit. Amikor az ember történetet mond, *magát kívánja kifejezni*, élményeit és gondolatait. Ez a kijelentés a 20. század közepén hangzott el, a mindennapi életnek a kutatásba való bevonását követően. Talán nem véletlenül akkor, mert a század eleje olyan élményeket kínált fel, amelyek elmondásához az apáktól és az anyáktól tanult történetek nem voltak elégségesek, nem voltak megfelelőek. Ezért változtatni kellett őket, a hallott, a tanult történetek mellé újakat kellett alkotni. Amikor az ember történetet mond, azt jelzi, hogy ő is része a világnak, s a történetével olyanná szeretné *alakítani a világot*, hogy az számára jó legyen. Hogy a beszéd, a diskurzus, a történetmondás a világot – különösen annak az emberekből álló részét – értelmezi és alakítja, s azáltal, hogy a történet elhangzik, maga is része lesz a világnak, hogy a történet meghatározza, milyennek lássuk a világot, ezt a tudomány a 20. század elejétől kezdte gyanítani, az 1960-as évektől pedig hangoztatni is.

A jegyzet arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy mennyire változatosan és megfontoltan viselkedik az, aki történetet mond, a *homo narrans*. Azoknak a történetet mondó embereknek a habitusairól lesz szó, akiket a népköltészeti kutatások kezdetétől a kutatók

megfigyeltek. A kutatói tapasztalatokat egy bizonyos rendben elhelyezve szeretnénk bemutatni. Az elemzések alapjául szolgáló szövegek és más adatok a romániai magyar társadalom kulturális gyakorlatából származnak, a szerző vagy diákjai gyűjtéséből, valamint a szakirodalomból. Az adatok az élő emlékezet és a korábbi gyűjtések által átfogott 20. századot reprezentálják. A 20. század kezdetétől több radikális változás következett be a kapcsolattartási, kommunikációs és információs habitusokban. Az oralitással párhuzamosan erőteljesen fellendült az írás használata, majd a 20. század végén rohamosan terjedt az elektronikus írás és a távbeszélés, minden előnyével és következményével. Szintén a 20. század folyamán növekvő tendenciát mutatott a sajtó iránti igény. A médiafogyasztás a 21. század elején tovább nőtt, az igényt főként az audiovizuális média, valamint az új média – számítógép, internet, weboldal – elégítette ki. Ilyen körülmények között a történetmondási szokások, akárcsak a történetek, a történetekkel szembeni attitűdök is jelentősen változtak.

